

¡BOMBA!

Más vale tarde que nunca para apoyar a Ticul, donde corrupción llegó a *full*. ¡Nunca más obra trunca!

K'uintsil

Edición de fin de semana, del viernes 22 al domingo 24 de octubre de 2021

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 7 · NÚMERO 1596 · www.lajornadamaya.mx

CH'I'ITUN

KU YÁANTIK WÍINIK TI'AL
MA' U SEEN PIIMTAL U
YIK'EL BA'AL

“Jach táaj k'a'anan u k'ajóolta'al tumen kaaj, tumen je'el u kaxtik u yotocho'ob tu naj máak, tumen suuka'an u kajtalo'ob ti' áaktuno'ob, ts'o'okole' k oto'ochobe', óoli' beey u ti'alo'obe'. Éek'jolch'éen, ts'o'oolé' mantats' ti' ku kaxtik u yocho'obi': máaso'ob yéetel x na'ats'u'uno'ob, le beetike' ku yáantiko'ob”, tu ya'alaj Roberto Rojo, máax jo'olbesik planetario Sayab tu noj kaajil Playa del Carmen.

Amblypygi u siintifikoiil K'aaba'; u ch'i'ibale' ti' u taal ti' jump'éel u jaatsil am, ti' le lajka'ap'éel yaano'obo', ichilo'obe' yaan uláak'o'ob je'el bix síina'an, wa am. Juntuul ba'alche' je'el bix le je'ela', chíikbesa'ab tak ti' cha'anil Harry Potter y el Cáliz de Fuego, tu'ux sajakúunsa'ab xoknáalo'ob yéetel. Kaja'ano'ob tu'ux chokoj u yóoxol, ti' yano'ob América,

ba'ale' beyxan Asia yéetel África. Tu lu'umil Méxicoe' ku yila'alo'ob tu petenil Yucatán.

Kex 315 miyoonasil ja'ab yanak wey yóok'ol kaabe'; tu jaatsk'iinil carbonífero ka'aj yanchajo'ob, k'iin mina'an mix che'ob wa nikte'ob. K'ajóolta'an kex 155 u p'éel u jejeláasil. U jela'anil yéetel ame' ti' yaan tumen leit'e' ma' táan u beetik u k'aan. K'ajóolta'an xan beey am ku jaats', tumen yaan ka'ap'éel u chowak áantenail. Je'el u p'isik tak 18 cmse', yéetel waxakp'éel u yich yaan, ka'ap'éel chúumuk yéetel u jeelo'obe' ichil tuláakal u yich. U yojel kuxtal kex mina'an sáasil tu'ux yaan, yéetel kéen yanak u mejenile', ku na'aksik tu paach tak kéen u kan kuxtal tu juunal.

ROSARIO RUIZ
OOCHEL JORGE ARMÍN
ESCALANTE PASOS

ESPECIAL: FAUNA NUESTRA | P. 45 TAK 47